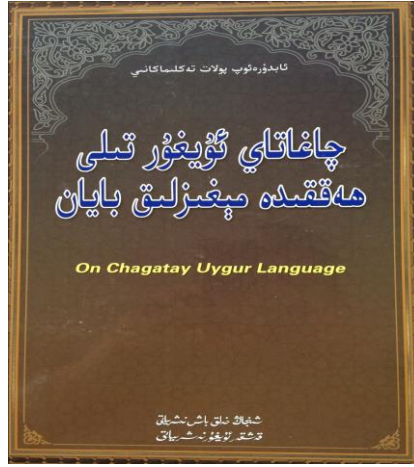

Uluslararası
Uygur Araştırmaları Dergisi
2015/6

Abdureop Polat TEKLİMAKANIY, *Çağatay Uyğur Tili Heqqide Mëğizliq Bayan (On Chagatay Uygur Language)*, Şincang Xelq Neşriyatı, Qeşqer Uyğur Neşriyatı, Qeşqer, 2014, 701 s.

*Alimcan İNAYET**

Prof. Dr. Abdurauf Polat Teklimakani'nin Türkiye Türkçesiyle “Çağatay Uygur Dili Hakkında Özlü Açıklama” diye ifade edebileceğimiz bu eseri, kendisinin de eserin Giriş kısmında ifade ettiği gibi, Milletler Neşriyatı tarafından 2004 yılında yayımlanan “Çağatay Uyğur Tili Heqqide Mupessel Bayan” (Çağatay Uygur Dili Hakkında Ayrıntılı Açıklama) adlı kitabı ile yine aynı neşriyat tarafından 2007 yılında basılan “Çağatay Uyğur Tili Grammatikisi” (Çağatay Uygur Dili Grameri) adlı kitabının birleştirilmesi, konuyla ilgili bilimsel çalışmalarda ortaya çıkan yeni durum doğrultusunda tekrar gözden geçirilip yeniden düzenlenmesi ve eksikliklerin tamamlanması neticesinde ortaya çıkmıştır.

Üç bölümden oluşturulan eserin “Çağatay Uyğur Til-yéziqi Heqqide Omumiy Bayan” (Çağatay Uygur Dili Hakkında Genel Açıklama) başlığını taşıyan Birinci Bölümü'nde, önce “Çağatay Dili” teriminin ne zaman, nerede ve nasıl ortaya çıktığı anlatılmış, sonra bu terime yöneltilen eleştiriler hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca yazar “Çağatay Dili” terimiyle ilgili kendi görüşünü açıklamış ve “Çağatay Uygur Dili” teriminin daha uygun olduğu görüşünü ileri sürmüştür.

Aynı Bölüm'deki “Çağatay Uyğur Tiliniñ Qedimki Uyğur Tili Asasıda Şekillen'genliki Toğrisida” (Çağatay Uygur Dilinin Eski Uyğur Dili Temelinde Şekillenmesi Üzerine) başlıklı yazıda, Çağatayca'nın Eski Uygurca temelinde oluştuğu iddiası bol örneklerle anlatılmıştır.

Yine aynı Bölüm'deki “Çağatay Uyğur Tiliniñ Eyni Zaman Uyğur Canlıq Tili Bilen Bolğan Munasiwiti Toğrisida” (Çağatay Uygur Dilinin Dönemin Uygur Konuşma Dili ile Olan İlişkisi Üzerine) başlık yazıda ise, Çağatayca'nın Uygur konuşma dili ile olan ilişkisi fonetik, leksik ve gramer yönündeki ortaklıklar bakımından zengin örneklerle açıklanmıştır.

*Prof. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir-TÜRKİYE, E-posta: alim1962@hotmail.com.

Birinci Bölüm’de yer alan “Çağatay Uyğur Tilini Öginiş ve Tetqiq Qilişniñ Devrimizdiki Real Ehmiyiti” (Çağatay Uyğur Dilini Ögrenme ve Araştırmanın Günümüzdeki Reel Ehemmiyeti) başlıklı yazıda, Çağatayca öğrenme ve Çağatayca’yı araştırmanın önemi ve bugün için faydaları anlatılmıştır.

“Çağatay Uyğur yéziqidiki Şeiriy Eserlerge Grammatikiliq Tehlil Yürgüzüş ve Uniñ Ehmiyiti” (Çağatay Uyğur Yazısındaki Şiirsel Eserler üzerinde Gramer Tahlili Yapma ve Onun Ehemmiyeti) başlıklı diğér bir yazıda ise Çağatay diliyle yazılmış şiirlerin açıklanmasında gramer tahlilinin de önemli katkısı olduğu anlatılmıştır.

Eserin “Çağatay Uyğur Tili Grammatikisi” başlığını taşıyan İkinci Bölümü tamamen Çağatay Uyğur Dilinin gramerine hasredilmiştir. Bu bölüm “Fonetik”, “Morfoloji” ve “Sentaks” olmak üzere üç kısma ayrılmış, Çağatayca’nın fonetik, morfoloji ve gramer özellikleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Eserin Üçüncü Bölümü “Çağatay Uyğur Yéziqidiki Eser Tetqiqatidin Örnek” (Çağatay Uyğur Yazısındaki Eser Araştırmalarından Örnek) başlığını taşır. Bu bölümde Ali Şir Nevai’nin “Muhakemetü’l- Lugateyin” adlı eserinin hem özgün metni hem de transkripsiyonu verilmiştir. Ayrıca söz konusu metin Yeni Uyğur Türkçesine aktarılmış, sonra açıklanmıştır. Bölümün sonunda Muhakemetü’l-Lugateyin’in sözlüğü verilmiştir.

Eser “Hatime” (Son Söz) ile bitirilmiştir. Eserin sonunda kaynakça verilmiştir.

Tanıtmaya çalıştığımız bu kitap Prof. Dr. Abdurauf Polat Teklimakani’nin Çağatayca üzerinde yaptığı 40 yıllık araştırmanın bir ürünüdür. Son derece yetkin bir kaleminden çıkan bu eserin Çağatayca üzerinde çalışan genç bilim adamları için de bir örnek, bir kılavuz olacağı muhakkaktır.